

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 445

Aktywa finansowe



Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Dorota Pitulec, Aleksandra Śliwka
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Barbara Cibis
Łamanie: Małgorzata Myszkowska
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)



© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-609-1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail:econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	7
Halina Buk: Modele biznesu jako podstawa klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych / Business model as the basis for the classification and measurement of financial assets	9
Jolanta Chluska: Informacyjne aspekty wykazania akcji własnych w sprawozdaniu finansowym / Informational aspects of reporting of own shares in the financial statements of a company	18
Patrycja Chodnicka-Jaworska: Zapowiedzi zmian ratingów banków a zmiany cen akcji / Announcements of banks' credit ratings changes and stock prices changes	27
Maciej Frendzel: Dobrowolna wycena aktywów finansowych w wartości godziwej przez podmioty finansowe notowane na GPW w Warszawie / Voluntary measurement of financial assets at fair value by financial companies listed on the Warsaw Stock Exchange	37
Łukasz Furman: Finansowe instrumenty pochodne jako narzędzie optymalizacji podatkowej / Derivative financial instruments as a tool for tax optimization	48
Witold Furman: Podatkowe aspekty w zakresie terminologii oraz wyceny aktywów finansowych w kontekście regulacji bilansowych / Tax aspects in the field of the terminology and the valuation of financial assets in the context of balance sheet adjustment	60
Magdalena Głębocka: Polityka rachunkowości w obszarze aktywów finansowych jednostek sektora finansów publicznych / Accounting policy in the area of financial assets of public finance sector units	71
Waldemar Gos, Stanisław Hońko: Kwalifikacja do aktywów finansowych i jej wpływ na wycenę bilansową / Qualification of the financial assets and its impact on their measurement after recognition	85
Yury Karaleu: Miejsce zabezpieczeń w systemie zarządzania ryzykiem finansowym oraz w rachunkowości instrumentów finansowych / Definition of hedging in the system of financial risk management and for the accounting of financial instruments.....	98
Joanna Koczar: Aktywa finansowe „źle obecne” w rosyjskiej rachunkowości / “Incongruous” presence of financial assets in Russian accounting	111
Tomasz Kondraszuk: Zasada neutralności podatku od wartości dodanej (VAT) w rolnictwie / The principle of the neutrality of value added tax (VAT) in agriculture	123

Joanna Krasodomska, Bogusław Waclawik: Ocena zgodności z MSSF informacji dotyczących instrumentów finansowych ujawnianych przez emitentów papierów wartościowych w latach 2009-2015 / An assessment of the compliance with the IFRS of information on financial instruments disclosed by issuers of securities in 2009-2015.....	140
Iwona Kumor, Lucyna Poniatowska: Użyteczność informacji sprawozdawczej o środkach pieniężnych w ocenie sytuacji finansowej na przykładzie spółki z branży turystycznej / The usefulness of information from financial statement about cash in the assessment of financial condition on the example of the company with tourism sector	160
Irina A. Lukyanova, Anastazja Piekarska: Rachunkowość aktywów finansowych w prawie bilansowym Republiki Białorusi i MSSF / Accounting of financial assets in the accounting law of the Republic of Belarus and IFRS	173
Edward Pielichaty: Nowe wymagania w zakresie klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych / New requirements regarding the classification and evaluation of financial assets	191
Piotr Prewysz-Kwinto, Grażyna Voss: Prezentacja i ujawnianie informacji o aktywach finansowych w sprawozdaniach finansowych wybranych grup kapitałowych notowanych na GPW w Warszawie / Presentation and disclosure concerning financial assets in the financial statements of selected capital groups listed on the Warsaw Stock Exchange.....	201
Anna Spoz, Mariusz Sokolek: Rachunkowość podatkowa instrumentów finansowych – pożyczka w działalności przedsiębiorstw / Tax accounting for financial instruments – a loan in enterprises' activities	214
Joanna Surlejewska: Rozliczenia płatnicze w grupie kapitałowej wykorzystującej cash pooling – wybrane problemy / Payment transactions in a capital group with the use of cash pooling – selected problems	222
Tatjana Verezubova: Aktywa finansowe białoruskich zakładów ubezpieczeniowych w aspekcie prawa bilansowego i podatkowego / Financial assets of Belarusian insurance organizations: accounting and taxation.....	235
Aneta Wszelaki: Zasady wyceny należności kredytowych w bankach w świetle regulacji MSR/MSSF / Valuation rules of receivables credit in banks on the basis of IAS/IFRS	247

Wstęp

Globalizacja i związana z nią swoboda przepływu kapitału, a także rosnąca rola sfery finansowej i kryteriów finansowych w funkcjonowaniu gospodarki wiążą się z systematycznym wzrostem liczby podmiotów dokonujących transakcji na rynkach kapitałowych. W efekcie obserwuje się coraz większy wpływ operacji finansowych na wynik finansowy jednostek, szczególnie tych spoza sektora finansowego, jak również wzrost udziału aktywów finansowych w ich majątku.

Cechą charakterystyczną aktywów finansowych jest szerokie zróżnicowanie celów ich posiadania. Mogą one być nabywane w celach inwestycyjnych, oszczędnościowych, spekulacyjnych, jako zabezpieczenie nadmiaru środków lub zabezpieczenie innych transakcji, mogą też służyć zwiększeniu wartości danej jednostki. Niejednorodność celów posiadania aktywów finansowych skutkuje zróżnicowaniem w zakresie ich klasyfikacji. Sposób klasyfikacji natomiast determinuje sposób ich wyceny oraz prezentacji w sprawozdaniu finansowym.

W niniejszej publikacji znalazły się opracowania dotyczące każdego z tych zagadnień. Klasyfikacja, wycena, prezentacja w sprawozdaniu finansowym oraz kwestie podatkowe związane z aktywami finansowymi mają wciąż charakter dyskusyjny i wywołują wiele wątpliwości natury zarówno teoretycznej, jak i praktycznej.

Uwaga autorów została skupiona między innymi na nowym podejściu do klasyfikowania i wyceniania aktywów finansowych, które zaprezentowano w Międzynarodowym Standardzie Sprawozdawczości Finansowej nr 9. Standard ten zasadniczo zmienia dotychczasowe kryteria klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych, które były dotychczas krytykowane za brak przejrzystości i zbyt dużą szczegółowość uregulowania. Nowe zasady klasyfikacji aktywów finansowych mają się opierać na biznesowym modelu zarządzania przyjętym przez kierownictwo jednostki, który może polegać na utrzymywaniu aktywów finansowych w celu uzyskiwania umownych przepływów pieniężnych albo na dokonywaniu ich sprzedaży. Autorzy, którzy podjęli niniejszą tematykę, prowadzą w swoich artykułach dyskusję nad skutkami wprowadzenia nowych kryteriów klasyfikacji, szczególnie w zakresie zasad wyceny, proponując również własne rozwiązania.

Logiczną konsekwencją podjęcia przez kierownictwo jednostki decyzji dotyczących klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych jest ich prezentacja w sprawozdaniu finansowym. Autorzy, którzy przeprowadzili badania w zakresie ujawnień aktywów finansowych dokonywanych przez spółki notowane na warszawskiej giełdzie, jak również na giełdach europejskich zgodnie podkreślają, że zakres i sposób prezentacji informacji o aktywach finansowych jest bardzo zróżnicowany i często nie odpowiada wymogom zawartym w regulacjach prawnych i standardach rachun-

kowości. Utrudnia to istotnie porównywanie sprawozdań finansowych i negatywnie wpływa na ich użyteczność decyzyjną.

W kręgu zainteresowań kilku autorów znalazły się również rozważania nad podatkowym aspektem posiadania aktywów finansowych. Wskazują oni na brak precyzyjnych definicji dotyczących aktywów finansowych w prawie podatkowym, co wywołuje wątpliwości interpretacyjne oraz prowadzi do nadużyć zarówno ze strony podatnika, jak i organów podatkowych. Dlatego też kierownik jednostki, dokonując analizy konsekwencji podatkowych każdej zawieranej transakcji, jest zmuszony do korzystania z interpretacji prawa podatkowego oraz bazy orzeczeń i wyroków sądów administracyjnych, które nie są ze sobą spójne.

Zagadnienia klasyfikacji, wyceny i prezentacji aktywów finansowych w sprawozdaniach finansowych są również aktualne w krajach Europy Wschodniej – na Białorusi i w Rosji. Autorzy artykułów dotyczących tych krajów opisują głównie problemy związane z wdrożeniem i stosowaniem regulacji międzynarodowych, uznając jednocześnie, że wynikają one z niedostosowania lub braku regulacji krajowych w zakresie aktywów finansowych.

W niniejszej publikacji znalazły się ponadto opracowania dotyczące szczególnych zagadnień związanych z aktywami finansowymi, w tym np. wyceny aktywów finansowych posiadanych przez banki czy też polityki rachunkowości w zakresie aktywów finansowych prowadzonej przez jednostki sektora finansów publicznych.

Redaktorzy dziękują autorom za interesującą prezentację swoich poglądów naukowych i wyników badań, a recenzentom za istotne uwagi i opinie. Życzą też czytelnikom wzbogacającej wiedzę lektury.

Zbigniew Luty, Aleksandra Łakomiak, Alicja Mazur

Halina Buk

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
e-mail: halina.buk@ue.katowice.pl

MODELE BIZNESU JAKO PODSTAWA KLASYFIKACJI I WYCENY AKTYWÓW FINANSOWYCH

BUSINESS MODEL AS THE BASIS FOR THE CLASSIFICATION AND MEASUREMENT OF FINANCIAL ASSETS

DOI: 10.15611/pn.2016.445.01

Streszczenie: Metody wyceny i sposób prezentacji aktywów finansowych budzą liczne kontrowersje wśród teoretyków i praktyków rachunkowości. Za podstawowy cel badawczy artykułu przyjęto prezentację biznesowego modelu zarządzania ustalonego przez kluczowy personel kierowniczy, jako nowego podejścia do klasyfikowania i wyceniania aktywów finansowych wskazanego w MSSF 9 „Instrumenty finansowe”. Do osiągnięcia przyjętego celu wykorzystano stosowną literaturę przedmiotu oraz przeprowadzono analizę porównawczą polskich i międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej dotyczących tego obszaru merytorycznego.

Słowa kluczowe: aktywa finansowe, metody wyceny, model biznesu, wartość godziwa.

Summary: The measurement and presentation of financial assets are controversial both in theory and practise. The aim of the paper is to present how the entity's business model influences the classification and measurement of financial assets. This model is to hold the assets in the portfolio to collect contractual cash flows. Next the article shows which sales of financial assets may be regarded as being consistent with the held-to-collect business model. On this basis the entity determines whether financial assets are measured at amortised cost or fair value.

Keywords: financial assets, measurement, business model, fair value.

1. Wstęp

Aktywa finansowe mają coraz większy udział w dysponowanych przez przedsiębiorstwa zasobach majątkowych, dlatego też sama forma prezentacji w sprawozdaniu finansowym, metody pomiaru ich wartości początkowej i bilansowej są ważnymi instrumentami przyjmowanej przez przedsiębiorstwa polityki rachunkowości.

Rozważana materia nie jest łatwa, gdyż różne gremia opracowujące standardy rachunkowości od wielu lat modyfikują swoje stanowiska, za którymi nie nadążają krajowe instytucje odpowiedzialne za kształt regulacji prawnych dotyczących tej grupy aktywów. Należy także podkreślić, że dość ostrożnie podchodzi się do kwestii dopuszczania do porządku prawnego Unii Europejskiej standardów MSR/MSSF traktujących o instrumentach finansowych w ogóle.

Celem badawczym artykułu jest prezentacja biznesowego modelu zarządzania jako nowego podejścia do klasyfikowania i wyceniania aktywów finansowych, który to model został wskazany w MSSF 9 „Instrumenty finansowe”¹. Nadmienić należy, że tenże standard póki co nie został zaaprobowany przez Komitet Regulacyjny ds. Rachunkowości działający przy Komisji Europejskiej, a zmienia on zasadniczo kryteria klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych. Do osiągnięcia przyjętego celu wykorzystano stosowną literaturę przedmiotu oraz przeprowadzono krytyczną analizę porównawczą polskich i międzynarodowych standardów sprawozdawczości finansowej dotyczących tego obszaru merytorycznego.

2. Idea biznesowego modelu zarządzania w celu ujęcia aktywów finansowych

MSSF 9 wymaga, aby wszystkie aktywa finansowe były klasyfikowane według przyjętego przez jednostkę biznesowego modelu zarządzania aktywami finansowymi oraz wynikających z umów przepływów pieniężnych charakterystycznych dla składnika aktywów finansowych. Jest to zupełną nowością w stosunku do rozwiązań zawartych we wcześniejszych MSR/MSSF².

Standard nie definiuje modelu biznesowego, ale z poszczególnych zapisów MSSF 9 można doczytać, na czym taki model ma polegać i co jest jego celem. Model biznesowy ma za zadanie utrzymywanie aktywów finansowych dla pozyskiwania umownych przepływów pieniężnych, chociaż nie musi tego czynić aż do dnia wymagalności instrumentów finansowych. Może on też polegać na dokonywaniu sprzedaży aktywów finansowych przed osiągnięciem wymagalności, np. wówczas, gdy składnik aktywów finansowych przestał spełniać wymagania polityki inwestycyjnej jednostki albo jednostka dokonała nielicznych transakcji sprzedaży z perspektywy płynności i dalej utrzymywała w portfelu część aktywów w celu pozyskania umownych przepływów pieniężnych. Przykładem modelu biznesowego mającego na celu pozyskiwanie przepływów pieniężnych może być nabywanie port-

¹ MSSF 9 pierwotnie miał wejść w życie z dniem 1 stycznia 2015 r., następnie przedłużono ten czas o 3 lata. Można go jednak stosować wcześniej od dnia opublikowania, przy równoległym stosowaniu MSR 39 w zakresie nieokreślonym przez MSSF 9.

² Syntetyczny przegląd klasyfikacji instrumentów finansowych według regulacji prawnych obowiązujących w Polsce oraz przyjętych aktualnie MSR/MSSF w Unii Europejskiej zob. w: [Garstecki, Kamela-Sowińska 2014, s. 14-23, s. 65-95; Dziawgo 2012, s. 76-85; Czajor 2013, s. 16-28].

feli aktywów finansowych o charakterze pożyczek. Jeżeli dłużnik nie spłaca pożyczki w terminie, to jednostka podejmuje działania, wykorzystując takie instrumenty, jak monitowanie, zmiana stóp procentowych, prolongowanie, sprzedaż specjalnej jednostce sekurytyzacyjnej itp.

Nie kwalifikuje się jednak do modelu biznesowego w celu pozyskiwania umownych przepływów pieniężnych takiego modelu zarządzania aktywami, którego zadaniem jest realizowanie przepływów pieniężnych tylko przez sprzedaż aktywów. Przykładem modelu zarządzania wynikami portfela aktywów finansowych jest aktywne nabywanie i zbywanie oraz realizowanie przez jednostkę wartości godziwej w efekcie zmiany spreadów kredytowych i krzywych dochodowości. Celem takiego modelu nie jest uzyskiwanie umownych przepływów pieniężnych.

Jednostka ma ocenić, czy jej aktywa finansowe są klasyfikowane na podstawie celu biznesowego ustalonego przez jej kluczowy personel kierowniczy. Kluczowy personel kierowniczy, zgodnie z par. 9 MSR 24 „Ujawnianie informacji na temat podmiotów powiązanych”, to osoby posiadające uprawnienia i odpowiedzialność za planowanie, kierowanie i kontrolowanie działalności jednostki w sposób bezpośredni lub pośredni, w tym każdy dyrektor (wykonawczy bądź inny) tej jednostki. Z powyższego jednoznacznie wynika, że należy brać pod uwagę biznesowy model zarządzania, ale określany na poziomie wyższym niż pojedynczy instrument finansowy (portfela jednostki biznesowej).

Bardzo dobry przegląd definicji modelu biznesu przedstawia J. Wartini-Twardowska. Autorka pisze, że głównymi elementami koncepcji modelu biznesowego są proces biznesowy i wartość dla klienta [Wartini-Twardowska 2014, s. 98-109]. Ze względu na to, że za podstawową miarę wartości dla klienta przyjmuje się wartość przyszłych przepływów pieniężnych dla właścicieli kapitału, wydaje się zasadne przededefiniowanie pomiaru wartości chociażby aktywów finansowych przez bazowanie na generowanych przez nie przepływach pieniężnych.

Zgodnie z par. B4.1.2. MSSF 9 dopuszcza się posiadanie przez jednostkę więcej niż jednego modelu biznesowego zarządzania instrumentami finansowymi. Nie jest konieczne identyfikowanie modelu biznesowego w odniesieniu do indywidualnych składników aktywów, można go przyjmować dla wyższego poziomu agregacji. Przykładowo, jednostka może zarządzać jednym portfelem inwestycyjnym w celu uzyskania umownych przepływów pieniężnych, a także zarządzać innym portfelem inwestycyjnym w celu realizacji zmiany wartości godziwej przez sprzedaż niektórych składników aktywów [*Międzynarodowe standardy...* 2013, s. 375].

Zmiana biznesowego modelu zarządzania aktywami finansowymi jest warunkiem przeklasyfikowania wszystkich aktywów, na które ta zmiana miała wpływ. Oczywiście reklasyfikacja aktywów finansowych spowoduje zmianę zastosowanej kategorii wyceny tych aktywów, np. z kategorii zamortyzowanego kosztu na kategorię wartości godziwej bądź odwrotnie. Zgodnie z par. B4.4.1. MSSF 9 zmiany modelu biznesowego powinny być dokonane przez kierownictwo najwyższego szczebla jednostki i muszą wynikać ze zmian zachodzących wewnątrz lub w otoczeniu jed-

nostki. Nadto muszą być istotne dla działalności jednostki i możliwe do przedstawienia stronom zewnętrznym wobec jednostki. Ważnym wymogiem uprawniającym do przeklasyfikowania wszystkich aktywów finansowych jest też to, by zmiana celu modelu biznesowego była dokonana przed dniem przeklasyfikowania. Przykłady zmian modelu biznesowego są następujące [*Międzynarodowe standardy...* 2013, s. 393]:

- Jednostka świadcząca usługi finansowe decyduje o zakończeniu działalności polegającej na udzielaniu detalicznych kredytów hipotecznych. Takiej działalności nie można łączyć z innymi, w związku z tym jednostka jest zmuszona do sprzedaży swojego portfela kredytów hipotecznych.
- Jednostka ma portfel pożyczek komercyjnych przeznaczonych do sprzedaży w krótkim czasie. Jednocześnie przejmuje inną jednostkę zarządzającą tego rodzaju pożyczkami, która stosowała model biznesowy w celu pozyskiwania przepływów pieniężnych z zawieranych umów pożyczkowych. W tym przypadku jednostka będzie utrzymywała wszystkie pożyczki w celu uzyskania przepływów pieniężnych, a więc przekwalifikuje dotychczas posiadane aktywa finansowe z przeznaczonych do sprzedaży do innej kategorii.

Za zmianę modelu biznesowego nie uznaje się zmiany zamiarów jednostki związanych konkretnymi aktywami finansowymi, tymczasowego zaniku określonego rynku aktywów finansowych czy wzajemnego przekazywania aktywów finansowych przez segmenty jednostki stosujące inne modele biznesowe.

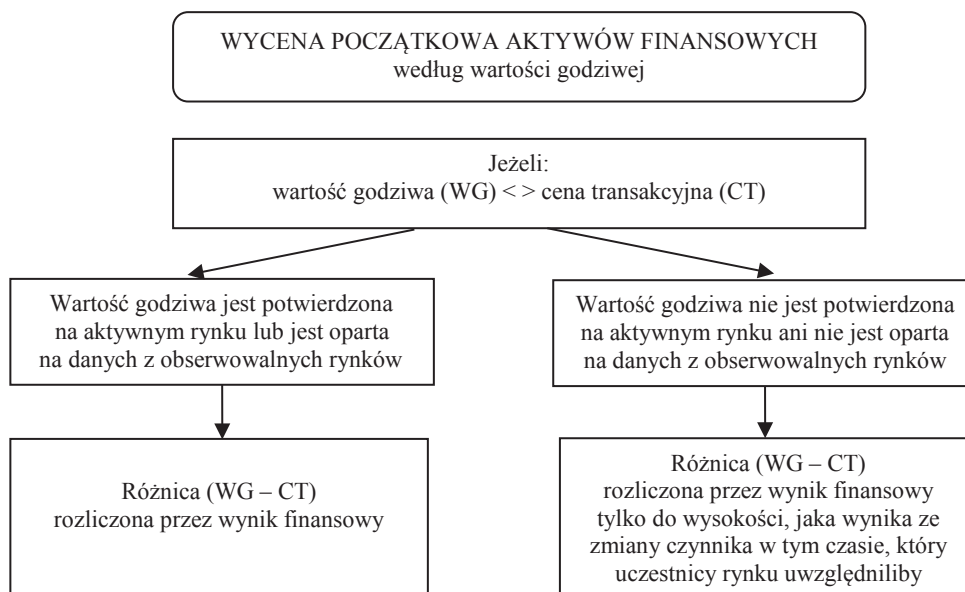
3. Klasyfikacja i wycena aktywów finansowych z uwzględnieniem biznesowego modelu zarządzania

Przyjęty model biznesowy i oczekiwane cele determinują metodę wyceny aktywów finansowych oraz ich prezentację w sprawozdaniu finansowym. W sytuacji ujmowania składnika aktywów finansowych po raz pierwszy wycenia się go w wartości godziwej, którą najczęściej jest cena transakcyjna (wartość godziwa uiszczonej zapłaty). Jeżeli wartość godziwa różni się od ceny transakcyjnej, to postępuje się zgodnie z par. B5.1.2A MSSF 9. Można go poglądowo przedstawić graficznie (por. rys. 1).

Istotnej zmianie ulegają zasady późniejszej wyceny aktywów finansowych, gdyż zastosowane szczegółowe metody wyceny zależą od przyjętego przez jednostkę biznesowego modelu zarządzania. Stosowny algorytm postępowania przedstawiono na rys. 2.

Do późniejszej wyceny aktywów finansowych mają zastosowanie wyłącznie dwie kategorie wyceny:

1. Zamortyzowany koszt – jest to kwota, w jakiej składnik aktywów finansowych wycenia się w momencie początkowego ujęcia, pomniejszona o spłaty kapitału oraz powiększona lub pomniejszona o ustaloną z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej skumulowaną amortyzację wszelkich różnic pomiędzy wartością początkową a wartością w terminie wymagalności oraz pomniejszona o wszelkie



Rys. 1. Postępowanie przy wycenie początkowej aktywów finansowych według MSSF 9

Źródło: opracowanie własne.

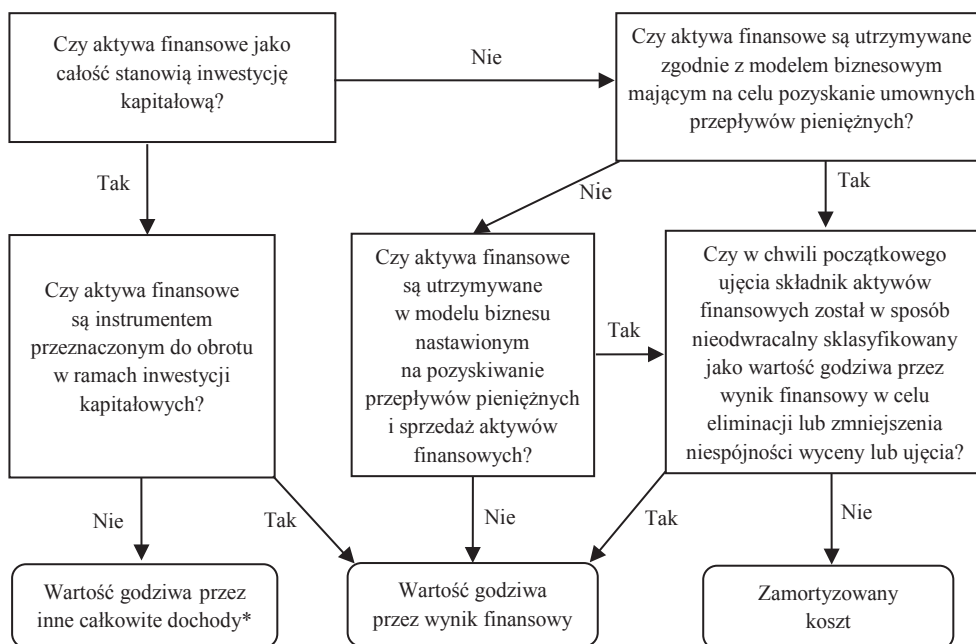
straty (bezpośrednio lub przez rachunek rezerw) z tytułu utraty wartości lub nieściągalności [Międzynarodowe standardy... 2013, s. A1752]. Taką kategorię wyceny aktywów finansowych dopuszczają także polskie regulacje [Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 r.];

2. Wartość godziwa – oznacza cenę, którą otrzymano by za sprzedaż składnika aktywów lub zapłacono by za przeniesienie zobowiązania w transakcji między uczestnikami rynku przeprowadzonej na zwykłych warunkach na dzień wyceny [Międzynarodowe standardy... 2013, s. A1747].

Jeżeli chodzi o kategorię wartości godziwej, to skutki jej zastosowania do wyceny aktywów finansowych mogą być rozliczone albo przez wynik finansowy, albo przez inne całkowite dochody. To pierwsze rozwiązanie przyjmuje się:

- gdy aktywa finansowe nie są utrzymywane zgodnie z modelem biznesowym mającym wykreować umowne przepływy pieniężne,
- gdy aktywa finansowe są instrumentem przeznaczonym do obrotu i były klasyfikowane w początkowym ujęciu według wartości godziwej przez wynik finansowy.

Natomiast w sytuacji, gdy aktywa finansowe nie są instrumentem przeznaczonym do obrotu i były klasyfikowane w początkowym ujęciu według wartości godziwej przez wynik finansowy, wycenia się je w wartości godziwej przez inne całkowite dochody.



* Przychody z tytułu dywidend są prezentowane w rachunku zysków i strat.

Rys. 2. Model klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych wchodzących w zakres MSSF 9

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Insights into IFRS...*, s. 2006; *Biuletyn MSSF* 2014].

Generalnie dominująca jest wycena aktywów finansowych według wartości godziwej, której skutki rozlicza się przez całkowite dochody jednostki (w tym przede wszystkim przez wynik okresu i w ograniczonych przypadkach przez inne całkowite dochody). Transakcję sprzedaży aktywów finansowych można przy tym uznać za zgodną z celem pozyskiwania umownych przepływów pieniężnych, jeśli jest przeprowadzona blisko terminu zapadalności aktywów finansowych, a kwota uzyskana z takiej transakcji jest zbliżona do wysokości przepływów pieniężnych pozostałych do pozyskania. W par. B4.1.3. MSSF9 podaje się następujące przykłady dokonywania sprzedaży aktywów finansowych, które nie są sprzeczne z modelem biznesowym polegającym na pozyskiwaniu umownych przepływów pieniężnych, a więc nie mają wpływu na stosowany model wyceny bilansowej:

- składnik aktywów finansowych przestał spełniać wymagania polityki inwestycyjnej jednostki (np. rating kredytowy składnika aktywów spadł poniżej przyjętego w polityce inwestycyjnej poziomu),
- emitent przeprowadza korektę swojego portfela inwestycyjnego, aby odzwierciedlić oczekiwany w czasie rozkład wypłat,
- jednostka musi sfinansować nakłady kapitałowe.

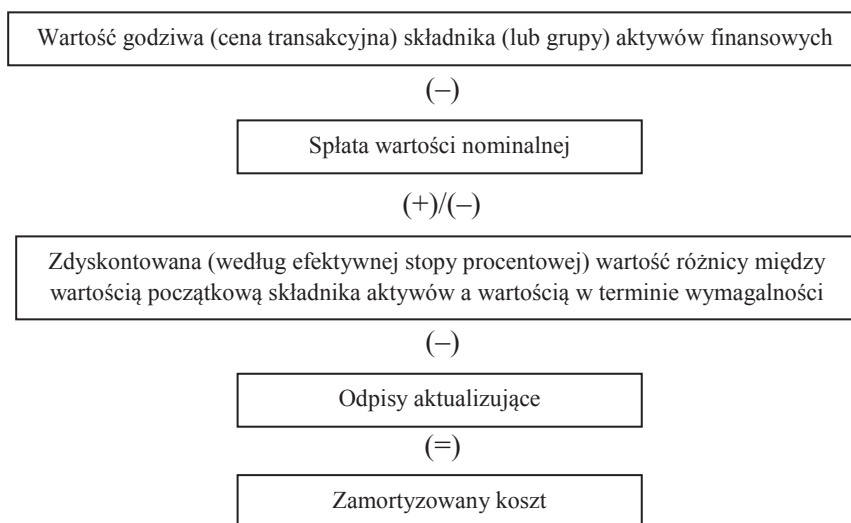
Kategoria zamortyzowanego kosztu (według polskiej nomenklatury jest to skorygowana cena nabycia) ma zastosowanie przy spełnieniu obu poniższych warunków [*Międzynarodowe standardy...* 2013, s. 346]:

- 1) składnik aktywów finansowych jest utrzymywany zgodnie z modelem biznesowym mającym na celu generowanie umownych przepływów pieniężnych,
- 2) postanowienia umowne dotyczące danego składnika aktywów powodują w określonych terminach przepływy pieniężne, które stanowią wyłącznie spłatę nierozliczonej kwoty nominalnej i zapłatę odsetek od tej kwoty.

Zamortyzowany koszt stanowi sumę (różnicę) algebraiczną kilku pozycji, które zestawiono na rys. 3.

Kategorię zamortyzowanego kosztu stosuje się także do wyceny sprzedaży aktywów finansowych, gdy w chwili początkowego ujęcia składnik aktywów został nieodwracalnie sklasyfikowany i wyceniony w wartości godziwej przez wynik finansowy.

Portfel aktywów finansowych wyceniany na podstawie wartości godziwej, nieutrzymywany w celu pozyskania umownych przepływów pieniężnych albo gdy spełnia definicję przeznaczonego do obrotu, musi być wyceniony w wartości godziwej przez wynik finansowy okresu.



Rys. 3. Ustalenie zamortyzowanego kosztu składnika aktywów finansowych

Źródło: opracowanie własne.

Pomija się w artykule dyskusję na temat zastosowania kategorii wartości godziwej w wycenie aktywów finansowych w ogóle. Wiele zastrzeżeń w tej kwestii prezentuje A. Hołda. Rodzą się wątpliwości w zakresie faktycznej możliwości wy-

korzystania tej kategorii wyceny, może to być nieefektywność rynków, na których dokonywane są transakcje, bądź ma miejsce brak ich reprezentatywności, ważny jest kontekst czasowy wyceny, gdyż odbiorca informacji ma do niej dostęp, gdy warunki rynkowe uległy już zmianie i w konsekwencji „bieżąca” wartość godziwa, tj. otrzymywana w momencie ujawniania danych, może różnić się znacznie od „historycznej” wartości godziwej [Hołda 2013].

4. Zakończenie

Trwające od 2009 r. prace Rady ds. Międzynarodowych Standardów Rachunkowości nad zmianą standardów w przedmiocie instrumentów finansowych, a także przesunięcie o 3 lata terminu wdrożenia MSSF 9 świadczą o dużej złożoności materii. Twórcy MSR/MSSF już przygotowali kolejne projekty standardów o instrumentach finansowych, w tym dotyczący prognozowania strat kredytowych, a mający na celu stworzenie modelu utraty wartości. Wszystkie ostatnie zmiany w tym obszarze merytorycznym sprowadzają się do coraz większego zastosowania kategorii wartości godziwej w wycenie aktywów finansowych, a więc bazowania na hipotetycznych przyszłych informacjach bądź na obserwowalnych informacjach rynkowych.

Zaproponowane w MSSF 9 rozwiązania w zakresie klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych po raz pierwszy wymagają powiązania oczekiwanych korzyści ekonomicznych przynoszonych przez daną grupę aktywów z biznesowymi modelami zarządzania przyjętymi przez jednostkę. Następnie od tego związku uzależnia się prezentację skutków zmian wyceny aktywów finansowych bądź skutków transakcji na tych składnikach. Chodzi zwłaszcza o prezentację w wyniku finansowym bądź w innych całkowitych dochodach. Można sobie zadać pytanie, czy rzeczywiście jest to tak istotne, skoro udziałowcy mają prawo dysponować wszystkimi całkowitymi dochodami. Należy także mieć na uwadze, że w całkowitych dochodach ujawnia się także niezrealizowane „antycypowane” dochody.

Literatura

- Biuletyn MSSF*, 2014, wydanie 05/2014, Deloitte, www2.deloitte.com (dostęp: 5.05.2016).
- Czajor P., 2013, *Instrumenty finansowe w MSR*, Oficyna Wolters Kluwer business, Warszawa.
- Dziawgo D., 2012, *Rynek finansowy – istota – instrumenty – funkcjonowanie*, SKwP, Warszawa.
- Garstecki D., Kamela-Sowińska A., 2014, *Rachunkowość instrumentów finansowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań.
- Hołda A., 2013, *Determinanty ustalania wartości godziwej w rachunkowości w kontekście kryzysów finansowych*, *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy*, z. 30, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów.
- Insights into IFRS. KPMG's practical guide to International Financial Reporting Standards* (2014), KPMG, UK, vol. 2.

Międzynarodowe standardy sprawozdawczości finansowej MSSF 2013, tłumaczenie polskie, SKwP, Warszawa.

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych, DzU 2001, nr 149, poz. 1674, ze zm.

Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU 2013, poz. 1333 ze zm.

Wartini-Twardowska J., 2014, *Konsolidacja w grupach kapitałowych z perspektywy modelu biznesu na przykładzie sektora producentów systemów informatycznych zarządzania*, C.H. Beck, Warszawa.